

Berachot Sources 56

רבינו יונה מסכת ברכות דף ל עמוד ב

מתני' היו יושבין (שנים) כל אחד אחד מברך לעצמו כלומר אם אכלו בלא שום הזמנה אלא שהיו יושבין וכל אחד אחד התחיל לאכול ולא הסכימו לאכול ביחד אינם מצטרפין וכל אחד אחד מברך לעצמו ואם הסבו אחד מברך לכולם י"מ הסבו מלשון הסבה ור"ל כשהסבו ביחד כמו שדרך לעשות באכילת קבע מצטרפין אחד מברך לכולם ורבינו האי גאון ז"ל פירש הסבו מלשון סיבוב ור"ל כשישבו כולם סביב שזה מורה על הישיבה של קביעות דמתרגמי' וישבו לאכל לחם ואיסתחרו למיכל לחמא:

ואומר רבינו יצחק ז"ל דבין בברכת המוציא ובין בברכת המזון מיירי ומביא ראה מדאמרי' בגמ' (דף מג ב) אמר רב לא שנו אלא פת דבעיא הסבה אבל יין דלא בעיא הסבה לא ובודאי לא היה אומר רב ביין בענין ברכה שלאחריו שזה פשוט הוא שבשום ענין אין זימון לפירות וצריך לברך כל אחד אחד לעצמו ור' יוחנן ג"כ לא היה אומר שבהסבה מזמן עליו אלא ודאי בברכה שלפניו איירו וכי היכי דביין איירו בברכה שלפניו הה"נ כשאמרו גבי פת לא שנו אלא פת דבעי הסבה בברכה שלפניו אמרו. ועוד מביא ראה דמתני' בברכת המזון נמי איירי מדאמרי' בגמ' (דף מב ב) כי נח נפשיה דרב הוו הדרי רבנן אבתריה וקא מבעיא להו הסבו דוקא אבל ישבו לא קם רב אדא וקרע אמר נח נפשיה דרב ואפילו בהמ"ז לא גמרינן דאלמא משמע בהדיא דמתני' דקתני הסבו אחד מברך לכולם בבהמ"ז נמי מיירי. ויש שהיו מעמידין המשנה בברכת המוציא בלבד והיו אומרים דברכת מזונות ר"ל ברכת מוציא וא"צ לדוחק זה שיותר נכון לפרש הלשון כפי משמעותו ולהעמיד המשנה בין בזה ובין בזה:

ועוד אומר רבינו יצחק ז"ל כי בימיהם שהיו השלחן ומפות לפני כל אחד אחד היה צריך שיסבו כדי שיצטרפו כולם אבל עכשיו שמנהגנו לאכול כולנו בשלחן אחד ומפה אחת א"צ הסבה אחרת אלא בזה בלבד מצטרפין ואף על פי שכל אחד אחד אוכל מכרו אחד מברך לכולם בין בהמוציא בין בברכת המזון. ובירושלמי (בפירקין ריש ה"ו) אמרי' אמר ריב"ל בשבועה כן היא מתניתא באורחים אבל בעה"ב בתוך ביתו לא תני רבי חייא אפי' בעה"ב בתוך ביתו פי' ריב"ל ס"ל דבאורחים שדרך לתת לכל אחד אחד בפ"ע ואינם יודעים קביעותם אינם מצטרפין אלא כשהסבו יחד מתחלה אבל בעה"ב עם בני ביתו אפי' לא הסבו יחד מתחלה מצטרפין אחר האכילה שכל בני הבית נגררין אחר בעה"ב ור' חייא ס"ל שאפי' בני הבית אינם מצטרפין עם בעה"ב אלא כשהסבו ונראה למורי הרב נר"ו שהלכה כריב"ל דאמר שבני הבית אפי' לא הסבו מצטרפין עם בעה"ב משום דהוא בתראה טפי:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף מב עמוד ב

המשנה הרביעית היו יושבין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכלם בא להם יין בתוך המזון כל אחד אחד מברך לעצמו לאחר ברכת המזון אחד מברך לכלם ואומר על המוגמר ואף על פי שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה אמר הר"מ פי' הסבו הטו וענינו שהיתה אכילתם על דרך קבוץ וחברה והטעם להיות כל אחד מברך לעצמו כשיבא היין בתוך הסעודה מפני שבני הסעודה מתעסקין באכילה ואם יענה אמן יש לחוש שמא יחנק ולפיכך נותנין לו כוס ויברך עליו כשיבלע מה שבתוך פיו ומוגמר הוא הקטרת בשמים ואמר שכל מי שיברך ברכת המזון הוא על המוגמר ואף על פי שהמוגמר לא יביאהו אלא אחר ברכת המזון וכך היה מנהגם להביא המוגמר לפני בני סעודה לאחר הסעודה: אמר המאירי היו יושבים כל אחד מברך לעצמו וכו' כונת המשנה לבאר על איזה צד מוציא אחד מן המסבה את כל המסבה והדבר תלוי בהכנת מקום לאכילת כולם מתחלה והוא שאמר היו יושבים כלומר שישבו להם במקרה לא שהיתה כונתם להזמין מקום לאכילת כולם ביחד אלא שזה נטל פתו וישב לו לאכול וראה חברו ועשה כמוהו וכן האחרים כל אחד צריך לו לברך המוציא כמה שיהיו ואף על פי שברכת הנהנין כל שלא יצא מוציא אף על פי שאינו אוכל בזו שניהם מתכוונים לכך בפרט אבל כל שאין זה מתכוין לשל זה כל אחד מברך לעצמו ואפי' היו אוכלים מכר אחד והזהר מלפרש היו יושבים שהיו יושבים מתחלה לדברים אחרים ונמלכו אח"כ לאכול שאם כן יש במשמע שאם היתה תחלת ישיבתם לאכילה תהא קרויה קבע ואינו שדרכן היה לאכול בהסבה על מטות וזהו קביעותם לסעודה כדרך שקביעות שלנו בשלחן ומפה ואין קביעות אלא באותה הסבה אבל ישיבה אפי' לאכילה לא מהניא אא"כ אמרו בה ניזיל ניכול בדוך פלן כמו שנבאר שאם כן היה לו לומר הסבו או ישבו לאכול אחד מברך לכלן אלא שאין הישיבה אף על דעת אכילה כולם אלא לדידהו בהסבה ולדידן במפה ושלחן והוא שאמרו הסבו אחד מברך לכלן אלא שאח"כ פירשו בישיבה לאכילה וכשיאמרו ניזיל ניכול בדוך פלן הויא ליה כהסבה שכל שהכינו כלם מקום לסעודתן עד שאמרו נלך ונאכל במקום פלוני או נלך ונאכל או כל דבר שהם רוצים לאכול יחד אף על פי שאין מסובין אחד מברך המוציא לכלם אף על פי שכל אחד

ואחד אוכל מככרו אפילו לא היו אלא ב' שלא אמרו מצוה ליחלק אלא בברכת המזון ומ"מ לקצת גדולי הדור ראיתי דוקא שהסכימו כולם מתחלתם לכך אבל כל שבא אח"כ אינו מצטרף עמהם אא"כ יש שם הסבה למנהג שלהם או מפה או שלחן למנהג שלנו הא בדרך זה מצטרף כל שהוא עד שלא סיימו האחרים ונראה שהם סוברים לומר שאף בברכת המזון הואיל ולא קבעו להם מקום אלא שנתיחדו דרך אקראי כיחידים הם ואין בהם זימון כשם שנאמרה לענין ברכה שלפניו כך נאמרה לענין ברכת המזון וכן נראה דעת גדולי המפרשים אלא שיש אומרים שלענין ברכת המזון אפי' ישבו להם במקרה אחד מברך לכלם אם יש בהם כדי להצטרף לזימון ואין נראה כן שהרי תלמידי דרב [קא מיבעי' להו וכו'] אמר רב אדא נח נפשיה דרב ואכתי ברכת מזוני לא גמירנא ואם תפרש ברכת מזוני המוציא מה להם לחקור כל כך יברך כל אחד לעצמו אלא שלענין זימון שאלוה:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק ו משנה ו

[ו] ה"סבו, "אדכוא", וענינו אם היתה ישיבתם על דעת לאכול יחד. והטעם שכל אחד מברך לעצמו כשבא להם יין בשעה שהם אוכלים, לפי שבני אדם עוסקים באכילה, ואם יענה אמן שמא יחנק, ולפיכך נותנים לו כוסו שיברך עליו כשיבלע מה שיש בפיו. ומוגמר, הקטרת. אמר שהמברך ברכת המזון הוא מברך על המוגמר, אף על פי שאין המוגמר בא אלא אחר גמר ברכת המזון, וכך היה מנהגם להביא מוגמר לפני המסובים אחרי הסעודה.

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן לג

לג מתני' היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו הסיבו^(ב) אחד מברך לכולן^(ג) בא להם יין בתוך המזון כל אחד מברך לעצמו אחר המזון אחד מברך לכולן^(ד) והוא אומר על המוגמר ואף על פי שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר הסעודה בגמרא משמע דקאי אברכת המזון^(ה) כעובדא דתלמידי דרב דקאמר בתר דכריכי יתבי וקמיבעי להו ומהא דקאמר^(ו) אפילו ברכת המזון לא גמירנא^(ז) מה שלא נסתפקו בברכת המוציא כי לא היו עדיין קבועים יחד בברכת המוציא ופלוגתא דר' יוחנן ורב דפליגי ביין פליגי בברכה ראשונה^(ח) דאין זימון ביין. הלכך מתניתין איירי בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה בברכה ראשונה^(ט) אפילו בשנים^(י) אחד מברך והשני יוצא אם הסיבו אבל אם לא הסיבו אף על גב דשומע כעונה^(יא) ואפילו אמר אמן לא יצא^(יב) ובג' אחד מברך ברכת המזון לכולם אם הסיבו על המטות והאידינא שאין אנו רגילין בהסיבה^(יג) ישיבה שלנו הוי קביעות כהסיבה דידהו^(יד) ור"ח ז"ל פ"י היו יושבים לעסק אחר ונזדמן להן לאכול מברך כל אחד לעצמו אבל הסיבו לאכול ולא לעסק אחר אחד מברך לכולן וי"מ היו יושבים זה כאן וזה כאן שלא כסדר אכילה הסיבו שישבו סביבות השולחן כמו וישבו לאכול לחם דמתרגמי' ואיסתחרו למיכל לחמא ופירש"י עיקר^(טז) דלכולהו קשה מתלמידי דרב:

אחד מברך לכולן^(ה) ירושלמי ריב"ל^(ש) אומר בשבועה כך היא מתניתין באורחים הא בעל הבית בתוך ביתו לא פ"י דבע"ה שכל בני ביתו נגררין עליו אין צריכין הסיבה כי כולן סומכים עליו:

^(ח) דוקא הסיבו הוא שהאחד מברך לכולן ואם לא הסיבו לא ואי אמרי ניזיל וניכול לחמא בדוכתא פלן אף על גב דלא הסיבו^(א) אלא כל אחד ואחד מככרו כמאן דקביעי דמו ואחד מברך לכולן דתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך ואף על פי שכולן אוכלין מככר אחד כל אחד מברך לעצמו ישבו אפילו שכל אחד אוכל מככרו אחד מברך לכולן ואוקימנא כגון דאמרי ניזול וניכול נהמא בדוכתא פלן ונראה דהוא הדין נמי^(ב) אם^(ג) אמרו נאכל כאן שקבעו מקום ובשביל שאלו היו אוכלין בדרך נקט גמרא ניזול וניכול נהמא בדוכתא פלוני שכך מנהג הולכי דרכים:

רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה יב

רבים שנתועדו לאכול פת או לשתות יין וברך אחד מהן וענו כולם אמן הרי אלו מותרין לאכול ולשתות, אבל אם לא נתכונו לאכול כאחד אלא זה בא מעצמו וזה בא מעצמו אף על פי שהן אוכלין מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו,

חדושי הרא"ה מסכת ברכות פרק ו - כיצד מברכין

מתני'. היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו, ה"סבו אחד מברך לכלן. פ"י דרכן היה כשמתחברין לאכול בחבורה אחת שכל אחד מיסב על מטתו, וכן לפי מנהגנו עכשו לאכול בשולחן אחד או בלא שלחן במפה אחת, ואשמעין מתניתין דקביעותא לא תליא בישיבה, והדין כן לפי שיש כמה יושבים וכל אחד חלוק לעצמו באכילתו ואין דעת אחד מהם להתחבר עם חברו ולא להמתין כלל, אלא הדין בקביעות שיקבעו לאכול בחבורה אחת לאכול יחד ולהמתין זה את זה כדרך חבורה ולעשות לזה הוכח. והוי יודע כלל לברכת הנהנין שכשם שהיצא אינו מוציא, כך אף על פי שלא יצא אינו מוציא אלא בשהן דרך קביעות וחבורה לפי שהן כגוף אחד וחשובין כאלו כל אחד ואחד מברך,

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף יג

(ת) יג' יט' היכא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו, <ג> טו' טז' כ' (ה) * (ה) אם כוון המברך להוציאם והם נתכוונו לצאת, כח טז' יצאו.

מגן אברהם סימן קסז ס"ק כח

(כח) (פמ"ג) (מחה"ש) יצאו. צ"ע דלא הביא הרב"י מ"ש הרא"ש וז"ל אם לא הסיבו אף על גב דשומע כעונה ואפי' אמר אמן לא יצא וכ"כ ברמזים וכ"כ רי"ו וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י אם כל אחד יושב לבדו אף ע"ג שנתכוין שומע ומשמיע אין יוצא בברכת המוציא של חברו שצריך שיהיו קבועים יחד ולפי' ר"ח אינו כן עכ"ל, וכבר כ' הרא"ש שפירש"י עיקר ע"ש ומתשוב' הרשב"א שכל הרב"י סימן רי"ג אין ראיה דש"ה אף על גב דאין זימון לפירות מ"מ הרי קבעו יחד ויצאו בדיעבד משא"כ היכא שלא קבעו כלל לא יצאו וכ"מ בחידושי שהקשה הא קי"ל שמע ולא ענה יצא וצ"ע עכ"ל, משמע דכאן אפי' בדיעבד לא יצא וקושייתו נ"ל כדאיתא בירושלמי דהוציא מכלל זה ב"ה וה"ה המוציא:

באור הגר"א אורח חיים סימן קסז סעיף יג

סעיף יג

היכא כו'. דשנים בבהמ"ז הוי כמו בלא הסיבה וכמ"ש תוס' (מ"ו) [מ"ה] א' ד"ה אם כנ"ל דאמרינן שם ב' אלא תסתיים כו' ויוצא בדיעבד קא' דקי"ל מצוה לחלק וכן מדפריך מאי קמ"ל כו' ובס' רקנטי כ' בשם ריא"ז שכן דעת ר"ח אבל אין דעת הרא"ש כן וכן רש"י ס"ל כדעת הרא"ש דלא יצא כיון שלא קבעו ולדעתם צריך לחלק בין בלא קבע למקום שאין מזמנין ומ"מ דעת הרוקח וש"פ עיקר וכן בברכת הפירות אף שאין זימון לפירות אלא שלכתחילה אסור ע' סי' ר"ה:

משנה ברורה סימן קסז ס"ק סה

(סה) אם כוון וכו' - פי' בדיעבד יצא שלא הצריכו לברך כל אחד אלא לכתחלה ועיין במ"א שהניח דין השו"ע בצ"ע [נו] כי יש מהראשונים דסברי דבלא קבעי אין אחד יכול להוציא חברו אף בדיעבד אמנם בביאור הגר"א הכריע לדינא דדברי השו"ע עיקר. ודע [נז] דדין זה שייך גם בבהמ"ז היכא דלא קבעו יחד בין בשנים ובין בשלשה אם כוון אחד להוציא את חברו בבהמ"ז יצא בדיעבד:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף מב עמוד ב

ולענין שמעתין ק"ל דהא ודאי אפילו לברכת המוציא קאמרינן דבעיא הסבה וכדמוכח בהדיא בפלוגתא דרב ור' יוחנן ביין אי בעי הסבה או לא, ויין ודאי בברכה ראשונה קאמר דאי בברכת מעין ג' שלאחר היין אי אפשר משום דקי"ל בר"פ כל הבשר [ק"ו א'] דאין זמון לפירות, וא"כ למה לי שיברך כל אחד ואחד דהא כל חד וחד בר חיובא הוא וקי"ל בברכת הנהנין שאם לא יצא מוציא, וא"ת דוקא בשסהבו מ"מ תיפוק ליה דעונה אמן כמוציא ברכה מפיו ולא עוד אלא ששומע כעונה, ואמרי' נמי לקמן בריש פרק שלשה שאכלו [מ"ה ב'] אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו אחד מהם יוצא בברכת חברו והוינן בה מאי קמ"ל שמע ולא ענה יצא תנינא וכו', וצריך לי עיון.

שלטי הגבורים מסכת ברכות דף לא עמוד א

ועוד אני אומר שאף במקום שדרכן להסב אם היו מקצתן מסובין ומקצתן אינן מסובין אחד מן המסובין מברך לכולן ומוציא בין המסובין בין שאינן מסובין וכן השמש שעומד ומשמש על המסובין יוצא בברכות המברך ומז"ה **ביאר בפסקיו** שאין צריכין הסבה וקביעות מקום לברך אחד לכולם אלא בברכת המוציא אבל בברכת המזון אף על פי שלא הסבו ולא קבעו מקום אחד מברך לכולם:

שלטי הגבורים מסכת ברכות דף לא עמוד א ד"ה ב בשאר

ב בשאר אוכלין ומשקין חוץ מפת ויין הראב"ד ומרדכי כתבו דאפילו הסבו כל אחד מברך לעצמו וכן נראה דעת סמ"ג ושאר הפוסקים כתבו גם בהם הסבו אחד מברך לכולם ובהסיבת היין השוו רבינו ומיימוני והרא"ש והטור דדוקא בברכה שלפניה א' מברך לכולם אבל בברכה שלאחריה כל אחד מברך לעצמו וסמ"ג כתב דגם בברכה שלאחריה א' מברך לכולם וכתב דלדידן אין מועיל הסבה ליין ובין ובין שאר משקין כל אחד מברך לעצמו חוץ מן הפת:

לשון ריא"ז

ואם הסבו אף על פי שלא קבעו מקום אלא ישבו פתאום והסבו שם א' מברך לכולן שהסבה היא קביעות בין ביין ובין בשאר דברים שהסבה היא קביעות אחד מברך לכולן כמבואר בקונטרס הראיות בראיה י"ד. ונראה בעיני שלא נאמרה הסבה אלא לבני אותן המקומות שדרכן להסב על המטות ושוכבין ומטין על צדן אבל אנו שאין דרכנו בהסבה אלא לישב

על גבי ספסלים וכיוצא בהן ישיבתנו היא הסיבתנו חוץ מלילי הפסח שצריכין להסב זכר לחירות כמבואר בקונט' הראיות בראיה י"ג:

ועוד אני אומר שאף במקום שדרכן להסב אם היו מקצתן מסובין ומקצתן אינן מסובין אחד מן המסובין מברך לכולן ומוציא בין המסובין בין שאינן מסובין וכן השמש שעומד ומשמש על המסובין יוצא בברכות המברך ומז"ה ביאר בפסקיו שאין צריכין הסבה וקביעות מקום לברך אחד לכולם אלא בברכת המוציא אבל בברכת המזון אף על פי שלא הסבו ולא קבעו מקום אחד מברך לכולם:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ה

הלכה א

נשים ועבדים חייבין בברכת המזון, וספק יש בדבר אם הן חייבין מן התורה לפי שאין קבוע לה זמן או אינם חייבין מן התורה, לפיכך אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן, אבל הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצות.

הלכה ב

שלשה שאכלו פת כאחד חייבין לברך ברכת הזימון קודם ברכת המזון, ואי זו היא ברכת הזימון אם היו האוכלים משלשה עד עשרה מברך אחד מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכל עונין ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו, והוא חוזר ומברך א ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

הלכה ג

ואחר כך אומר ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם הזן את העולם כולו בטובו עד שגומר ארבע ברכות והן עונין אמן אחר כל ברכה וברכה.